Cena vsem četrtek in nedelj s poštnino vred ali v kraljevini s pošiljanjem na dom na celo leto 32 din., pol leta 16 din., četrt leta [illegible] din. Izven Jugoslavije [illegible]. Naročnina se pošlje na upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru, Koroška cesta [illegible] ne dopošlje do odpovedi. Naročnina se plačuje v naprej. Telefon: Interurban ž. 113.

Posamezna številka stane 1·50 din. Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo je v Mariboru, Koroška cesta ž. 5. Rukopisi se ne vračajo. Upravništvo sprejema naročnine, inserate in reklamacije.

Cene inseratom po dogovoru. Za večkratne objave primeren popust. Nefrankirane reklamacije so poštnine proste.

Čekovni račun poštnega urada Ljubljana ž. [illegible]. Telefon interurban ž. [illegible].

19. številka. MARIBOR, dne 23. aprila 1925. 59. letnik.

Resnica o oblastni samoupravi.

Listi samostalne demokratske stranke napovedujejo bližnje volitve v oblastne (pokrajinske) skupščine. Iz pisanja teh časnikov še ne sledi, da so te volitve v istini pred durmi. Demokratski časniki so jih že večkrát napovedali, toda njihova napoved se dosedaj še ni uresničila. Vlada še ni storila nobenega sklepa o razpisu in izvedbi volitev v oblastne skupščine. Ni pa izključeno, marveč je verjetno, da se te volitve kmalu izvršijo, ako ostane sedanja zveza radikalov in samostalnih demokratov na vladi.

To nam daje povod, da danes nekoliko izpregovorimo o oblastni samoupravi, kakor jo dovoljuje centralistična vidovdanska ustava. Tej samoupravi pojejo slavospeve vse centralistične stranke. Med Slovenci se za njo navdušujejo, kakor se razume samoposebi, demokratje in Samostojna kmetijska stranka.

»Kmetijski list« je v svoji velikonočni številki dne 8. aprila o tej stvari zapisal naslednje besede: »Zakonodajna samouprava je izvedljiva v okvirju predvidenih oblastnih in srezkih skupščin, za katere smo se izjavili, ko smo glasovali za ustavo. Naša zahteva po zakonodajni samoupravi pokrajin je jasna ter v skladu z enotnostjo države, med tem ko od klerikalcev zahtevana »avtonomija« Slovenije ni bila nikdar jasno precizirana, odnosno vedno stavljena tako, da so plemenske strasti še bolje vzplamtevale in povzročale ljudstvu, posebno slovenskemu, vedno nove škode, pred vsem na gospodarskem polju.«

Pisanje »Kmetijskega lista« dokazuje, da so samostojni kmetijci še vedno nepoboljšljivi centralisti in v tem oziru zakrknjeni grešniki. Samostojneži še danes nočejo priznati, da je centralizem kriv vedno novih škod slovenskemu ljudstvu na gospodarskem polju. Kdo pa je drugi kriv vedno rastočim davkom, nego centralistične stranke, ki so jih naložile ter jih nalagajo?! In kdo je omogočil centralistično ustavo? List samostojnih kmetijcev sam izpoveda, da so samostojneži glasovali za centralistično ustavo.

»Kmetijski list« zatrjuje, da je zakonodajna avtonomija izvedljiva v okvirju predvidenih oblastnih skupščin in da od klerikalcev zahtevana avtonomia Slovenije ni bila nikdar jasno precizirana. Samostojno-kmetijsko glasilo ali ne pozna zakona o oblastnih samoupravah in tozadevnega predloga Slovenske ljudske stranke, ali pa vedoma piše neresnico.

Kako je v istini s to stvarjo?

Da natančnejše spoznamo bistvo in obseg od centralistov ponujene samouprave in tozadevno stališče Slovenske ljudske stranke, hočemo navesti odlomek iz govora poslanca dr. H o h n j e c a, ki ga je imel o priliki pretresa tega zakona v seji zakonodavnega odbora dne 11. marca leta 1922.

Dr. Hohnjec je med drugim rekel to-le: »Kar se prepušča narodu v samoupravo, je nekaj tako samoposebi umevnega, da to vsakemu človeku ali skupini ljudi pripada povse naravno, brez vsakega zakonskega pooblaščenja. Kdor ima denar, ta more sam ali v zvezi z drugimi graditi ceste, mostove, železne ceste, pospeševati poljedelstvo in vse panoge narodnega gospodarstva, brigati se za socialne naloge, za narodno zdravje, za človekoljubne ustanove, za napredek prosvete itd. Za to ni treba nobenega pooblastila, nobene milosti od zgoraj (iz državne centrale), za to zadostuje razum, dobra volja in materijelna (gmotna) sredstva. Take stvari navajati kot predmet samoprave, je ne samo nepotrebno, marveč naravnost smešno. Narod hoče svoje razmere: javne, politične, gospodarske in kulturne, v občini, v okraju, v pokrajini sam upravljati po svojih zastopnikih, katerim je pri volitvi poveril svoje zaupanje.«

Dr. Hohnjec nato razpravlja o istinski in učinkoviti samoupravi ljudstva, kakor je upeljana na Angleškem, v Zedinjenih državah Amerike in Švici.

Nato nadaljuje: »Po preizkušenem in izpodbudnem zgledu teh in slično organiziranih avtonomističnih ali federativnih držav se je ravnal Jugoslovanski klub, ko je v svojem ustavnem predlogu kot predmet samouprave opredelil te stvari: notranje posle, trgovino in obrt, javna dela, šume in rude, poljedelstvo, agrarno reformo, prehrano, prosveto in vero, narodno zdravje, socialno politiko, pravosodje in finance.

Mi smo uverjeni, da naš ustavni načrt daje državi, kar je državnega, pa tudi narodu, kar je narodovega. Od vlade predloženi zakonski načrt pa daje državni centralizaciji preveč, veliko preveč, narodu in njegovi odločitvi pa premalo, skoro nič. Ob mesečini se ni mogoče ogreti. Tako se tudi o tem vladinem načrtu samouprave ne more ogreti noben narod, ki si je v svesti svojega pomena ter stremi za politično svobodo, za gospodarsko osamosvojitvijo in za kulturnim napredkom.

Kje so one, tolikokrat obljubljene široke in najširše pokrajinske (oblastne) samouprave? Tisti, ki so verovali v te obljube, so globoko razočarani.

Pokrajine (oblasti) niso nobene edinice višjega, celo najvišjega reda, one so na prosto o b č i n e z z m a n j š a n o k o m p e t e n c o (delokrogom). Kar spada v delokrog pokrajinske samouprave: skrb za gospodarske in kulturne naloge v pokrajini, to spada v istinito svobodni državi v delokrog občine v njenem področju. Kakor ima pokrajina svoje finance in more izdajati odredbe, tako ima tudi občina svoje finance ter izdaje krajevne odredbe. Občini pa še pripada lokalna policija, dočim pokrajina nima ni trohice politične vlasti. Mestne občine so tudi imele v prenešenem delokrogu upravno vlast prve stopnje, koje pokrajine nimajo. Delokrog pokrajine je torej stvarno manjši, nego delokrog občine v moderni kulturni državi. Ta mala, po svoji nadležnosti (pristojnosti) neznatna samo uprava ne bo mogla živeti, ker ne bo imela finančnih sredstev. Ona bo stalno hirala in izhirala na finančni anemiji (brezkrvnosti).

In to malo samoupravo hočejo gospodje vladinih strank namestiti na malem teritoriju. Povse naravno razmerje: velike pokrajine — velika kompetenca, male pokrajine — mala kompetenca. In ker gospodje centralizatorji ali unitaristi ali uniformisti, kakor se že imenujejo, dovoljujejo narodu najmanjšo mero samouprave, hočejo državni teritorij razparcelirati na 26 ali 28 pokrajin in vsako pokrajino na veliko število okrajev. Čim manjše tvorbe, tem manjša njihova moč.

Slovenijo hočejo protivno dosedanjemu gospodarskemu razvoju razdeliti na dve pokrajini in ti pokrajini na 51 okrajev. Kako se bo s to parcelacijo v celi državi pomnožilo število uradništva! Kako ogromni bodo administrativni (upravni) stroški! Ker je v načrtu za organizacijo lokalne (krajevne) uprave sprejet dvotirni sistem, ker je v vsaki pokrajini in v vsakem okraju poleg organov samouprave (odbora, skupščine) še tudi državna lokalna uprava, koji je na čelu veliki župan, odnosno okrajni načelnik, bodo stroški tako pomnoženi, da jih bo naša s finančnimi težkočami se boreča država komaj prenesla, če jih bo sploh mogla prenesti.«

To je povedano tako jasno, odločno in določno, da nam ni treba ničesar dostaviti.

Politični zastoj.

Po parlamentarnih načelih in po predpisih, ki so z ustavo in tudi drugače določeni in veljavni za našo državo, bi bil moral Pašič že ob sestanku nove skupščine podati ostavko PP vlade, ki je nastopila in izvedla svoj posel ne kot delovna, ampak kot volilna vlada. Ko se je nova skupščina sestala, je Pašič najprej to odlagal za posli, ki so jih vršili posamezni parlamentarni

LISTEK.

Zgodbe napoleonskega vojaka.

Francoski spisal Erckmann-Chatrian; preložil Al. B.

(4. nadaljevanje.)

Posebno ženske so bile obupane. Možje so molčali in s povešeno glavo hodili semtetja; še pogledali niso, kaj imam opraviti pri njih.

Okrog desete ure sem imel obiskati samo še dve osebi. Prvi je bil gospod de La Vablerie-Chamberlan, star plemenitaš, ki je z gospo Chamberlan-d'Ecof in gospodično Ženeto, njuno hčerko, stanoval na koncu dolge ulice. Bili so izseljenci, ki so se bili šele pred tremi ali štirimi leti vrnili na Francosko. Nikogar v mestu niso obiskovali in pri sebi sprejemali samo par katoliških župnikov iz okolice. Gospod de La Vablerie-Chamberlan je mislil samo na lov. Na dvorišču je imel šest psov in lovski voz z dvema konjema. Oče Robert iz Kapucinske ulice jim je služil kot kočijaž, hlevski hlapec, sluga in lovski pomočnik. Gospod de La Vablerie je vedno nosil lovsko suknjo, kapo iz pološčenega usnja in škornje z ostrogami. Po mestu mu nikdo ni rekel drugače kot »brak.« O gospe in gospodični de Chamberlan pa niso govorili.

Zelo sem bil potrt, ko sem odpri težka, na kolesih tekoča hišna vrata, ki so škripala, da je odmevalo po veži. Kako sem se torej začudil, ko sem sredi splošnega taranja in bolesti slišal peti pesem s spremljevanjem klavirja: gospod de La Vablerie je pel in gospodična Žaneta ga je spremljevala. Takrat še nisem vedel, da je nesreča enega človeka sreča drugega. Roko držeč na kljuki, sem rekel sam pri sebi: »Ti še ne vedo poročil iz Rusije.«

Ko tu stojim, se odpro kuhinjska vrata, Lujiza, služkinja, pomoli glavo ven ter pravi:

»Kdo je?«

»Jaz, gospodična Lujiza.«

»Ah, vi, gospod Jože — pojdite tu skozi.«

Gospoda je imela uro v salonu, v katerega je stopil redkokdaj kdo. Visoka, na dvorišče držeča in zastrta okna so bila vedno zaprta, a za delo, katero me je čakalo, sem imel svetlobe dovolj. Šel sem torej skozi kuhinjo in naravnal staro uro na nihalo, krasno delo iz belega marmorja. Lujiza me je opazovala pri delu.

»Ali imate obisk, gospodična Lujiza?« sem jo vprašal.

»To ne, a gospod mi je ukazal, naj nikogar ne spustim noter.«

»Prav veseli so pri vas?«

»Moj Bog«, je odgovorila, »to je po dolgih letih prvikrat. Sama ne vem, kaj jim je.«

Poveznil sem zopet zvonec čez, odšel ter premišljeval te stvari, ki so se mi zdele zelo nenavadne. Nisem mogel razumeti, da bi se ti ljudje mogli veseliti našega poraza.

Zdaj sem zavil okrog ogla, hoteč k očetu Feralu, katerega so splošno zvali »zastavonošo«, ker je leta 92., 45 let star, ko je bil že dolgo kovač in rodbinski oče, nosil zastavo pfalzburških prostovoljcev in se vrnil domov šele po curiški vojni. Njegovi trije sinovi, Žan, Lui in Žorž Feral so bili pri ruski armadi: Žorž je bil stotnik pri dragoncih, druga dva častnika pri infanteriji.

Že naprej sem si predstavljal žalost in potrtost očeta Ferala, kar pa sem videl, ko sem stopil v sobo, je presegalo moja pričakovanja. Ubogi starec — bil je slep in čisto bila klonila na prsi in velike, bele oči so mu bile široko plešast — je sedel v naslonjaču za pečjo. Glava mu je odprte, kakor da vidi svoje tri sinove mrtve pred svojimi nogami. Izpregovoril ni niti besedice, s čela pa so mu tekla debele potne kaplje čez suha lica, obraz pa mu je bil bled, da bi bil človek mislil, da umira. Nekaj njegovih tovarišev iz revolucijske dobe: oče Desmaret, oče Nivoi, stari Paradis, dolgi Froissard, so ga prišli tolažit. Kakor onemeli so stali krog njega, pušili vsak svojo pipo in se držali brezupno.

Tampatam je kdo rekel:

»Feral, pogum — ali nismo mi stari tovariši iz armade od Sambre in Moze?«

Ali pa:

»Pogum, zastavonoša, pogum! — Ali nismo bili mi tisti, ki smo z naskokom osvojili baterijo pri Fleriju?«

On pa ni odgovoril besedice. Le včasih je vzdihnil, suha, upadla lica so se mu napela, potem se je zopet nagnil naprej, drugi pa so si namigavali in majali z glavami, kakor bi hoteli reči: »Slaba je, slaba!«

Hitro sem navil uro in hitel proč, ker me je bolelo srce, ko sem starca videl tako obupanega.

Ko sem zopet prišel domov, sem našel gospoda Guldena sedečega pri mizi.

»Ali si prišel, Jože«, je rekel, »no, kaj je?«

»Prav ste imeli, gospod Gulden, da sta ostali tukaj. Grozne reči se slišijo.«

In povedal sem mu vse nadrobno.

»Vedel sem, da bo tako«, je rekel žalosten. »A to je šele začetek še večjega zla: ti Prusi, Rusi, Avstrijci, Španci, vsi tisti narodi, katere smo plenili od leta 1804, bodo zdaj uporabili našo nesrečo in padli čez nas. Ker smo jim hoteli vsiliti kralje, katerih niso poznali od časov Adama in Eve, in jih zato niso hoteli imeti, nam bodo zdaj dali drugega s plemenitaško žlahto in vsem, kar spada zraven, tako da bomo mi, ki smo si za cesarjeve brate dali puščati na rokah in nogah, nazadnje izgubili še vse tisto, kar nam je bila dala revolucija. Namesto prvi, bomo zadnji izmed zadnjih. Da, tako daleč pridemo. Ko si ti tekal po mestu, sem jaz premišljeval samo te stvari — to je skoro neizogibljivo in mora priti: ker so bili pri nas vojaki vse, in zdaj nimamo vojakov, tudi mi nismo nič več!«

Vstal je, jaz pa sem pogrnil mizo. Ko sva molče zauživala kosilo, so pričeli zvoniti zvonovi.

»Nekdo je umrl v mestu«, je rekel gospod Gulden.

»Bržkone — čul nisem ničesar o tem.«

Deset minut pozneje je vstopil gospod Rozé, da bi mu novo steklo napravili na uro.

»Kdo je pa umrl?« je vprašal gospod Gulden.

»Stari zastavonoša.«

»Kaj? Oče Feral?«

»Da, pred kake pol ure. Oče Desmaret in drugi so ga hoteli tolažiti, poprosil jih je, naj mu prečitajo zadnje pismo njegovega sina, dragonskega stotnika, ki mu je pisal, da upa, da ga prihodnjo spomlad objame z epoletami polkovnika na ramah. Ko je starec to čul, je hotel vstati, a je omahnil — glava mu je padla na kolena — zaradi pisma mu je počilo srce.«

Gospod Gulden ni rekel ničesar na to.

»Nate, gospod Rozé«, je dejal ter mu dal uro nazaj; »deset soldov plačate.«

Gospod Rozé je odšel, midva pa sva molče jedla dalje.